

Rapport fra arbeidsgruppe vernepleie.

Ferdigstilt 04.09.2015

Oppsummering. Anbefalinger og begrunnelser

Medlemmene i arbeidsgruppen for vernepleierutdanningen har bestått av representanter fra utdanningen, studentene og praksisfeltet. Med bakgrunn i egne erfaringer, relevant faglitteratur og mange og lange diskusjoner har vi sammen skrevet denne rapporten. Det har ikke vært mulig å gjennomføre en prosess der forslagene i rapporten har vært til gjennomgang og godkjent av ledelsen ved vernepleierutdanningene i Norge. Arbeidsgruppens forslag vil derfor bare kunne være å regne som akkurat det; forslag til innspill.

Arbeidsgruppa mener at det er ønskelig å opprettholde et tilnærmet likt antall uker i praksis som det er pr. i dag. Praksisperioden bør være fordelt ut over studieforløpet og vi anbefaler tre praksisperioder på mellom 10 -12 uker. Periodene bør være så lange fordi studentene må ha mulighet til å etablere samarbeid og tillitsfulle relasjoner til brukere med komplekse problemstillinger knyttet til kommunikasjon. I 3. års praksis er det forventet at studenten skal kunne delta i prosjekter, eventuelt komme med forslag til endring. Også dette krever at studentens periode i praksisfeltet strekker seg over noe tid. For noen studenter vil utveksling være et alternativ. Praksis i utlandet vil i mange sammenhenger ikke godtas dersom den ikke varer i minst tre måneder. For å ivareta forbindelsen til teori bør praksisperiodene fange opp og gi studentene øvelse på de områdene teorien har befattet seg med det inneværende studieåret. Det innebærer at gruppen ikke vil komme med forslag om et bestemt innhold i hver av de tre periodene, men majoriteten i gruppen ønsker at minst en praksisperiode skal være i direkte arbeid med mennesker med utviklingshemning, og minst en periode skal knyttes til komplekse helsemessige utfordringer. På grunn av ulikheten mellom utdanningene må dette avgjøres med hensyn til hvordan en har valgt å sette sammen studiet.

Gruppen har foreslått tre praksisperioder, en i hvert studieår. Arbeidsgruppens forslag er ikke knyttet opp mot en bestemt type praksis til et bestemt tidspunkt i utdanningsprosessen, men i større grad knyttet opp mot en pedagogisk tenkning: Vi mener det er vesentlig at kunnskap og

forståelse først etableres (praksis periode en) så skal denne kunnskapen anvendes (praksisperiode to) for så kunne kritisk vurdere, evaluere og utvikle ny/egen kunnskap (praksisperiode 3).

Utdanningsinstitusjonene har ansvar for å utforme de overordnede læringsutbyttene for den enkelte praksisperiode. Ansvar for læringsutbyttebeskrivelser knyttet til den enkelte students læring på praksisstedet er i dag gjerne studentens ansvar. Arbeidsgruppen foreslår at høgskolene i større grad gir denne oppgaven til praksisfeltet. Det begrunnes faglig både i behovet for tettere samarbeid mellom høgskolene og praksisfeltet, samt det å gi praksisfeltet større ansvar i forhold til praksisstudiene. Tilnærmingen innebærer at både utdanning og praksisfeltet må ha en høy bevissthet rundt hva studenten kan og skal lære på praksisstedet. Arbeidsgruppen mener det bør være en målsetting at oppgaver studentene skriver i forbindelse med praksis også kommer brukere og ansatte til gode.

Det påpekes i Meld. St. 13 at TPS (Tverrprofesjonell samarbeidslæring) skal ha et særskilt fokus også i praksisstudier. Arbeidsgruppa ser dette som svært verdifullt og noe som kan gjøres i alle tre praksisperiodene gjennom et tett samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisstedene. En må utnytte muligheten av at flere studenter fra ulike studier er i praksis samtidig og kan samarbeide om prosjekter/oppgaver og lære av hverandre. For eksempel kan det på et sykehjem settes sammen grupper bestående av studenter fra ulike utdanninger, det være seg legestudenter, sykepleiestudenter, vernepleierstudenter og farmasøytstudenter, som sammen skal observere, vurdere og komme med forslag til tiltak i forhold til konkrete pasienter under kompetent veiledning.

God veiledning forutsetter gode praksisveiledere. Mange utdanningsinstitusjonene tilbyr veilederutdanning, men for å at kommunene skal sende sine ansatte på kurs forutsetter det gjerne frikjøp. Praksismidlene kan kanskje benyttes for å sørge for at praksisveiledere deltar på veilederutdanningen. Arbeidsgruppen mener også at både praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene med fordel kan bli mer bevisst på å dele sin kompetanse gjennom gjensidige invitasjoner til fagdager/seminarer og andre kompetansehevende tiltak.

Arbeidsgruppen foreslår at kommunene utpeker praksiskoordinatorer ute i tjenestene. Med praksiskoordinator mener vi en person som har god kjennskap til sitt tjenesteområde og kan

fungere som et bindeledd mellom praksisstedet og utdanningsinstitusjonene. Det må opprettes praksisavtaler/samarbeidsavtaler mellom utdanningsinstitusjonene og praksis som ikke bare omhandler antall studenter og praksissteder, men også inneholder en kvalitativ vurdering av praksisplassene. En god praksisplass ser på det å ta imot studenter som positiv læring for hele organisasjonen. Kvalitetssikring av praksisstedene må ta utgangspunkt i blant annet hvilket faglig nivå, for eksempel knyttet til kunnskapsbaserte tjenester, stedet innehar og i hvilken grad de kan tilby veiledere med godkjent veiledningskompetanse. (Jfr. UHRs begrepsavklaringer). Det er ikke alltid nødvendig at hver student har sin godt kvalifiserte veileder. En modell som med fordel kan prøves ut er tospann modellen som Brit Bårdsen Drange (2013) beskriver. Majoriteten i arbeidsgruppen går ikke inn for en mer formell godkjenning av praksisplassene, men foreslår i stedet at praksisstedene utvikler et eget læringsdokument som beskriver hva de kan tilby studentene.

I forhold til praksismidler som skal benyttes til kompetansefremmende tiltak mener arbeidsgruppen at de kan brukes mer konstruktivt enn det gjøres i dag. Eksempler kan være: Arrangere og invitere til fagdager. Nettverk for praksisveiledere. Arbeidsgruppa mener det er viktig at praksisveiledere kan ha planlagte møtepunkter, slik at de kan dele erfaringer og diskutere utfordringer som oppstår i veilederrollen. Hospitering. Arbeidsgruppa mener at undervisningspersonell må kunne hospitere i praksisfeltet, og praksisfeltet bør kunne få mulighet til delta på forelesninger og undervise i relevante tema på utdanningsinstitusjonene. Frikjøping av praksisveiledere. Dette mener arbeidsgruppa kan bidra til at deltakelse i undervisning og på veilederkurs øker.

Innledning - forståelse av mandat og kontekst - særskilte utfordringer for denne utdanningen.

På oppdrag fra kunnskaps departementet og i regi av Universitets – og høgskolerådets (UHR) prosjekt «Kvalitet i praksisstudiene» ble det våren 2015 satt ned 15 ulike praksisgrupper, en fra hver av helse – og sosialfagutdanningene. Målet med praksisprosjektet er å gjennomføre et nasjonalt utviklingsarbeid som skal bidra til å heve kvaliteten og sikre relevansen i de eksterne praksisstudiene i helse- og sosialfagutdanningene, slik at de kan møte framtidens kompetansebehov. Utviklingsarbeidet forutsettes gjennomført i tett samarbeid mellom

utdanningsinstitusjonene og praksisstedene. Formålet med praksisstudier er å styrke studentens kunnskap om arbeidsfeltet og trene på reelle arbeidssituasjoner, og derigjennom forberede dem best mulig til yrket. Representantene for praksisgruppen for vernepleiere oppfatter at vi skal vurdere behovet for og foreslå endringer i type og omfang av praksisstudiene med utgangspunkt i samfunnets behov. Arbeidet skal skje i samarbeid mellom utdanningen og praksisfeltet og se på hvilke rolle praksisstudiene på ulike læringsarenaer skal ha i arbeidet med å sikre studentene et relevant læringsutbytte etter endt utdanning. Vi skal foreslå indikatorer og kriterier for hva som kjennetegner relevans i praksisstudiene og utrede behovet for en ordning med godkjenning av praksissteder som læringsarenaer.

Arbeidsgruppen er bedt om å gi en faglig og pedagogisk begrunnelse både for type praksisstudie og for mengde og plassering i studiet. Arbeidsgruppen skal også beskrive og begrunne de forutsetninger som må være tilstede for at forslagene skal kunne realiseres, samt foreslå eventuelle tiltak. I bakgrunnsdokumentet blir vi oppfordret til nytenkning som for eksempel å vurdere om ekstern veiledet praksis kan erstattes av andre pedagogiske virkemidler (for eksempel simulering, øvingsposter, teknologi). Om det kan være aktuelt å samordne praksis med andre utdanninger og om det vil gi bedre kvalitet og relevans dersom større deler av veiledet praksis er knyttet til primærhelsetjenesten.

Medlemmene i arbeidsgruppen har bestått av representanter fra utdanningen, studentene og praksisfeltet. Med bakgrunn i egne erfaringer, relevant faglitteratur og mange og lange diskusjoner har vi sammen skrevet denne rapporten. Det er et faktum at vektlegging av faglig innhold i de ulike vernepleierutdanningene i Norge er forskjellig. Arbeidsgruppen mener ulikhetene mellom utdanningene kan være en utfordring, men samtidig en fordel der utdanningene på en god måte har mulighet til å tilpasse seg forskjellene mellom by og land, nord og sør og sammensetning av fagpersoner på institusjonene. Det har ikke vært mulig å gjennomføre en prosess der forslagene i rapporten har vært til gjennomgang og godkjent av ledelsen ved vernepleierutdanningene i Norge. Arbeidsgruppens forslag til retningslinjer vil derfor bare kunne være å anse som anslagsgivende.

Meld. St 13 (2012 - 2014) Utdanning for velferd tar utgangspunkt i de ulike helse – og sosiale reformene som er kommet de siste 10 årene. Her uttrykkes et behov for endring og styrking av utdanningene som rekrutterer utøver til de yrkene som omfattes. De store reformene på velferdsområdet forventes å ha størst innvirkning på kommunenes tjenesteutforming hvor de fleste vernepleiere har sin hovedarena. Gruppen forstår yrkesgruppens samfunnsmandat som en forventning om at vernepleiere skal ha kunnskap om generelle og komplekse funksjonsvansker i alle livsfaser, med særlig vekt på kognitive funksjonsnedsettelse. Med grunnlag i medisinsk, psykologisk, pedagogisk og samfunnsfaglig teori forventes de å være brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som utføre miljøarbeid, habilitering - og rehabiliteringsarbeid. Tradisjonelt har utdanningen hatt utviklingshemmede som viktigste målgruppe og mye av den grunnleggende kunnskapen i utdanningen har utspring i arbeidet med denne gruppen. De siste årene har utdanningene orientert seg også mot andre målgruppen som mennesker med psykiske lidelser, rusmiddelavhengige og demente. Til tross for en bredere målgruppe står det miljøterapeutiske arbeidet og den helsefaglige kompetansen i fokus. Dette er i tråd med St. Meld. 13 som i tillegg sier at “Balansen mellom helsefaglig og sosialfaglig kompetanse må vurderes i nært samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, tjenesteområder og brukerorganisasjoner.” (s.83)

I møte og samarbeid med både brukere og andre yrkesgrupper blir kunnskaper om samhandling og utvikling av samarbeid viktig, men også kunnskaper om velferdsetaten og de regler som angir rammene for yrket. Vernepleiere skal kunne hente inn forskningsbasert kunnskap og anvende kunnskapsbasert praksis i sin yrkesutøvelse. Vernepleier skal kunne kombinere kompetanse innen helse- og sosialfagene og på denne måte bidra til å bedre livsvilkår for personer med sammensatte og kognitive funksjonsnedsettelse. Å identifisere funksjonshemmede barrierer og kunne bidra til å endre disse er en vesentlig del av en vernepleiers oppgaver. Vernepleieren må kunne planlegge, gjennomføre og evaluere metodisk miljøarbeid med sikte på trivsel, mestring, deltagelse og inkludering. Endringsprosessene skal så langt det lar seg gjøre skje i samarbeid med den det gjelder. Det forutsetter at vernepleieren har grunnleggende kunnskaper om kommunikasjon og samhandling og kan kommunisere faglig, etisk og juridisk forsvarlig i tverrprofesjonelt samarbeid og sammen med brukere og pårørende. De må også kunne utføre

saksbehandling som bygger på forvaltningsmessige prinsipper og aktuelt lovverk som ivaretar brukerens behov og rettigheter.

Bakgrunn og prosess.

Gruppesammensetning:

Leder: *Silja Nicoline Angellsen*

Sekretær: *Sølvi Linde*

UH-tilsatte:

Oddbjørn Johansen Høgskolen i Nord-Trøndelag

Sølvi Linde Høgskolen i Bergen

Jan Erik Hovland Høgskolen i Lillehammer

Student:

Marlene Larsen Høgskolen i Bergen

Praksisfeltet:

Silja Nicoline Angellsen Oslo Kommune - KS

Carina Ellingvåg Averøy Kommune, Fagleiar - FO

Geir Johannessen FO

Iren Westrum Asker Kommune - FO

Møter:

Møter etter konferansen 25. Februar:

- 12.Mars.15 Kl. 09-> 15 Hotell Radisson Blu
- 29.04.15 Kl. 09-> Hotell Parkinn
- 25-26.08.15 Kl 09- 15.00 Hotell Radisson Blu

Gruppen har underveis i prosessen hatt utfordringer med oppmøte. Oppgaven ble fordelt på de som var tilstede, for eksempel hvem som skulle sjekke ut hva, og hvem som skulle skrive hva. Mellom det første og andre møtet ble det skrevet en del. På møtet 29. april gjennomgikk vi dokumentet så langt, kom med innspill på hva vi var enige og uenige om, hva som måtte endres, legges til eller tas bort. Det ble satt av to dager i august for slutføring av rapporten.

Behovet for endringer i omfang og type praksisstudier

Ut ifra samfunnets behov

I velferdsmeldingen (Meld. St. 13 2011-2012 Utdanning for velferd) står det «For å møte befolkningens og tjenestenes behov i årene framover må grunnutdanningene for kjerneområdene i helse- og velferdstjenestene være brede, med en solid velferdsfaglig grunnplattform og innslag av tverrprofesjonell læring. Den fag- og profesjonsspesifikke kompetansen vil fortsatt være sentral og skal videreutvikles, men den må i større grad støttes av kompetanse som går på tvers av profesjonene. Med brede grunnutdanninger menes utdanninger som er bredt sammensatt faglig og som orienterer seg mot flere ulike tjenesteområder» (s. 67)

Vernepleierutdanningen er en generalistutdanning som i stor grad henter sitt faglige ståsted fra helsefag, sosialfag og pedagogikk. Det er viktig å legge til rette for at studentene ikke «kun» blir utdannet til det eksisterende praksisfelt, men i like stor grad utdannes til å møte utfordringene i fremtidens helse- og velferdssektor gjennom blant annet kompetanse knyttet til å tilegne seg ny kunnskap. Morgendagens tjenester vil bære preg av flere brukere med sammensatte behov i kommunal sektor. Utvikling av kompetanse knyttet til samhandling med brukere og andre profesjoner i komplekse habilitering- og rehabiliteringstiltak må prioriteres i utdanningene. Det er viktig at praksisperiodene organiseres på en slik måte at studentene får mulighet til å arbeide i tverrfaglige sammenhenger. Praksisfeltet til vernepleiere representerer alt fra generelle pleie - og omsorgstjenester til mer spesialiserte tjenestetilbud. Dette innebærer at praksisfeltene kan ha spesifikke ansvarsområder som krever faglig fordypning utover den generalistkompetansen utdanningen har i dag. Samspillmeldingen poengterer imidlertid at det ikke er ønskelig å låse oppgaver som ikke krever spesiell kompetanse til bestemte utdanningsgrupper. Dette kommer også til uttrykk fra praksisfeltet igjennom stillingsannonse hvor utlysningene i liten grad, med unntak av vernepleiere, søker spesifikt etter en av BSV utdanningene. (Terum og Nesje 2014). Det vil nødvendigvis være mye spesifikk kompetanse som tilegnes etter at utdanningsløpet er over.

Utfordringer i praksisfeltet i forhold til volum

Sentrale spørsmål er hvordan høyskolene skal til rette for god læring, hvilken rolle praksisstudiene skal ha, hva som skal læres i praksis og hvorfor praksis er den rette læringsarenaen? Disse spørsmålene blir også tatt frem i Melding til Stortinget nr. 13: «Det er avgjørende for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og arbeidslivet at de har en felles forståelse av sine respektive roller som læringsarenaer. Når det gjelder yrkeskvalifisering, kan forholdet sammenlignes med en stafett der målet er fullt funksjonsdyktige yrkes- og profesjonsutøvere gjennom hele yrkeskarrieren. Hvor langt på vei skal utdanningene føre dem, og når tar arbeidslivet over? Og hvordan veksler partene på ansvar og oppgaver gjennom yrkeslivet for å sikre ønsket kompetanseutvikling hos den enkelte og kompetansetilgang i tjenestene?» (s.39)

I dagens rammeplan utgjør ferdighetstrening og direkte brukerrettet praksis 60 stp. De fleste vernepleierutdanninger har 3 praksisperioder fordelt på 32 uker. Arbeidsgruppen mener dette er en god fordeling mellom teori og praksis.

Gruppen mener det kan være relativ stor avstand mellom mål utdanningsinstitusjonene setter for praksis og de mulighetene praksis har for å etablere læringsarenaer hvor studentene får øvd seg på de ferdighetene og kunnskapene som målene beskriver. Vernepleiere har et bredt praksisfelt, det betyr at mange yrkesgrupper har praksis på de samme stedene. Det gir forutsetninger for at studentene kan lære å samarbeide tverrprofesjonelt, men det kan også medføre at tilgangen til gode og relevante praksisplasser blir en mangelvare. Gruppen er enig om at en bør kunne gå bredt ut i arbeidet med å skaffe praksisplasser. Selv om en praksisplass kanskje ikke oppfyller alle skolens mål og gjennomføring av prosedyrer, kan de likevel være gode læringsarenaer for eksempel knyttet til samarbeid med brukere, pårørende eller andre profesjoner. For at utdanningen i slike sammenhenger skal sikre at læringsarenaene samsvarer med de mål som settes kan et økt fokus på ferdighetstrening knyttet til spesifikke læringsmål som saksbehandling, oppøving i forhold til alternativ kommunikasjon, eller enkelte pleieprosedyrer være en løsning. Melding St. nr. 13 viser til forskning som konkluderer med at kandidater med lengre og mer teoritunge studier er tryggere i yrkesrollen tre år etter endt utdanning enn for eksempel sykepleierutdanningen som har halvparten av utdanningen ute i praksis. Kravet til kunnskapsnivået og de teoretiske emnene bachelorstudentene innen helse og sosialfag skal

igjennom i løpet av tre år er stort. Det blir viktig og finne riktig fordelingsnøkkel mellom teoretisk undervisning og praksisstudier.

En løsning med mer ferdighetstrening vil kunne medføre noe kortere praksisperioder fordi økt fokus på ferdighetstrening kan erstatte noe av tiden studentene er ute i praksis. Dette krever imidlertid et meget tett samarbeid mellom utdanningene og praksis.

Kvalitet og relevans i praksisstudiene

Kvaliteten i praksisstudiene kan variere fra praksisplass til praksisplass. Arbeidsgruppen mener det er tre sentrale faktorer som er avgjørende for om praksisplassen vil være en god praksisplass. For det første handler det om kompetansenivået, den faglige bevissthet hos de ansatte på praksisplassen og at de ser at det å ha studenter har en positiv læringseffekt for hele organisasjonen. Den andre faktoren er rammene praksisplassen blir gitt for å være en god læringsarena, og den tredje er kompetansen og erfaringen den enkelte praksisveileder har. I tillegg spiller kontakten mellom høyskole og den enkelte praksisplass en sentral rolle. Det vil være av avgjørende betydning at det i framtiden settes økt fokus på hvordan en bedre kan få til kvalitetssikring av praksisplassene. I dag oppleves det å være relativt stor avstand mellom utdanning og den enkelte praksisplass og at samarbeidsavtalene mellom utdanningsinstitusjon og praksisplassene er for generelle og uforpliktende og vektlegger antall plasser mer enn innhold og læringsutbytte. Dette fremgår også i flere av undersøkelsene som er foretatt om kvalitet i praksis.

Melding til Stortinget nr. 7 (2014-2015) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015-2024* beskriver behovet for en fornyelse i offentlig sektor og en bedre og mer effektive velferds-, helse- og omsorgstjenester. Her pekes det på behovet for et tettere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og praksisfeltet. Meldingen beskriver at det er nødvendig å satse på områder hvor det i dag finnes lite forskningsbasert kunnskap. I denne sammenheng vil det være viktig å involvere de som skal bruke tjenestene for å sikre at forskningen er nyttig for dem. Det anføres også behov for forskning på organisasjon og ledelse, og beslutnings- og styringsmodeller i offentlig sektor. Praksisnær forskning bør styrkes som grunnlag for planlegging og fag- og tjenesteutvikling, og forskningsvirksomheten bør kobles tettere på innovasjons- og utviklingsarbeidet i offentlig sektor. Det gjør det nødvendig med samarbeid mellom

utdanningsinstitusjonene og tjenestene. Disse signalene følges også opp gjennom kunnskapsdepartementets tildelingsbrev til utdanningsinstitusjonene ved at institusjonene nå skal rapportere tilbake til KD hvor mange og hvordan institusjonene tilrettelegger for at studentoppgaver på ulikt nivå skjer i et samarbeid med praksisfeltet/næringslivet. Arbeidsgruppen mener at det bør være en målsetting at oppgaver studentene skriver i forbindelse med praksis også kommer brukere og ansatte til gode.

Gruppens anbefaling til omfang og type praksisstudier for utdanningen.

Arbeidsgruppa mener at det er ønskelig å opprettholde et tilnærmet likt antall uker praksis som det er pr. i dag. Praksisperioden bør være fordelt ut over studieforløpet og vi anbefaler tre praksisperioder på mellom 10 -12 uker. Periodene bør være så lange at studentene har mulighet til å etablere samarbeid og tillitsfulle relasjoner til brukere med komplekse problemstillinger knyttet til kommunikasjon. For å ivareta forbindelsen til teori bør praksisperiodene fange opp og gi studenter øvelse på de områdene teorien har befattet seg med det studieåret. Det innebærer at gruppen ikke vil komme med forslag om et bestemt innhold til hver av de tre periodene, På grunn av ulikhetene mellom utdanningene må dette avgjøres med hensyn til hvordan en har valgt å sette sammen studiet.

Fra praksisfeltets side er det et ønske om større grad av harmonisering mellom de ulike utdanningsinstitusjonene. Argumentet for dette var muligheten for studentene å bytte skole underveis i løpet. Representantene fra praksisfeltet var opptatt av at studentene skulle gjennomføre en praksis direkte knyttet opp mot mennesker med kognitiv nedsatt funksjonsevne og en praksis knyttet opp mot helse. Likeledes var de opptatt av at en av praksisperiodene var knyttet opp mot den vernepleierfaglige arbeidsmodellen eller miljøarbeid. Representantene fra utdanningsinstitusjonene argumenterte med at skolene i stor grad måtte stå fritt til å utforme et studieløp basert på faglige vurderinger og ikke minst hvilke utdanninger en samarbeidet med lokalt. Det er viktig at studentene får en erfaring i tverrprofesjonell samarbeidslæring. En for rigid utdanningsprosess med nasjonale regler for fastlagt løp kan være til hinder for dette.

Det vil variere hvilke ferdigheter studentene kan få prøvd seg i, avhengig av praksisplass. Med støtte i Melding St. nr. 13 som hevder at det ikke er lengden på praksisperiodene som er

avgjørende, mener gruppen derfor at det kan være forsvarlig å gå ned på antallet uker i praksis, under forutsetning av at ferdighetstreningen får et større fokus i utdanningsinstitusjonene. Økt fokus på ferdighetstrening kan erstatte noe av det praksis ikke kan tilby studenten av læringssituasjoner. Her mener gruppen det ville være av stor nytte for alle parter om ulike utdanninger kunne samarbeide mer. For eksempel kunne sykepleierstudenter og vernepleierstudenter med fordel ha samarbeidet under ferdighetstrening knyttet til hygiene - og pleieprosedyrer, vernepleiere og sosionomer i forhold til saksbehandling, og vernepleiere og ergoterapeuter i forhold til helsefremmende arbeid.

Læringsutbyttebeskrivelser knyttet til praksis

Utdanningsinstitusjonene har ansvar for å utforme de overordnede læringsutbyttene for den enkelte praksisperiode. Formulering av læringsutbyttebeskrivelser knyttet til den enkelte students læring på praksisplassen har tradisjonelt vært utdanningens eller gjerne studentens ansvar. Vi foreslår at dette ansvaret i større grad plasseres hos praksisplassen. Det begrunnes faglig både i behovet for tettere samarbeid mellom høgskolene og praksisfeltet, samt det å gi praksisfeltet større ansvar i forhold til praksisstudiene. Tilnærmingen innebærer at både utdanning og praksisfeltet må ha en høy bevissthet rundt hva studenten kan og skal lære på praksisstedet. Dette er i tråd med føringer i Meld. St. 13. Formålet med praksisstudiene er «å styrke studentenes kunnskap om arbeidsfeltet og trene på reelle arbeidssituasjoner, og derigjennom forberede dem best mulig for yrket» (s. 73). Det står også at samfunnets behov for kompetanse må ivaretas i praksis. Dette vil jo den enkelte praksisplass ha best kjennskap til og vil naturlig nok best kunne definere hva som kan læres på deres arbeidsplass. Arbeidsmåten kan utvikles for eksempel ved at den enkelte praksisplass utarbeider et skriv til utdanningsinstitusjonen der de presenterer sitt ansvarsområde, faglige ståsted og ikke minst hvilke områder de mener at institusjonen/praksisplassen er en spesielt god læringsarena for. Et slikt informasjonsskriv gir skolen større mulighet til å velge rett praksisplass til rett praksisperiode. Praksisplassen ser i større grad seg selv som en læringsarena og hva de forventer at studenten skal lære hos dem. Det vil også kunne gi studenten bedre mulighet til å forberede seg på praksisperioden.

Læringsutbyttebeskrivelser fra skolen og praksisplassen gir studenten et godt grunnlag for å utforme egne læringsmål for den aktuelle praksisperioden. Gruppen mener at en dreining mot å gi praksisplassene større ansvar for deler av innholdet/læringsutbyttene i den enkelte praksisperiode vil gi en mer praksisrettet utdanning.

TPS (Tverrprofesjonell samarbeidslæring):

Det påpekes i Meld. St. 13 at TPS skal ha et særskilt fokus også i praksisstudier. Arbeidsgruppa ser dette som svært verdifullt og noe som kan gjøres i alle tre praksisperiodene forutsatt et tett samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisstedene. I dag tar praksisstedene imot studenter fra mange ulike utdanningsinstitusjoner, og praksisperiodene varierer i forhold til lengde, innhold, og tidsrom. Det er også en del overlapping. Her må en utnytte muligheten av at flere studenter fra ulike studier er i praksis samtidig, Pr. i dag er det i liten grad et samarbeid, og studenter som er på samme praksissted «knives» om å få ta del i ulike arbeidsoppgaver. Det må jobbes mot at studentene i større grad kan samarbeide om prosjekter/oppgaver og lære av hverandre. For eksempel kan det på et sykehjem settes sammen grupper bestående av studenter fra ulike utdanninger; lege, sykepleier, vernepleier, farmasøyt som sammen skal observere, vurdere og komme med forslag til tiltak i forhold til konkrete pasienter. Det kan også være knyttet til studentsamarbeid i små prosjekter i praksis der en skal utvikle fritidstilbud som «Inn på tunet», «Sansehage» eller lignende. Veiledning er nødvendig fordi det ikke bare er arbeidsprosesser og pleieprosedyrer som skal være i fokus, men også samarbeid som sådan og at studenten underveis diskuterer faglige ulikheter/likheter de oppdager.

Praksisperiodene

Gruppen har foreslått tre praksisperioder, en i hvert studieår. Dette er i stor grad i tråd med de fleste utdanningsinstitusjonenes praksis. Arbeidsgruppens forslag er ikke knyttet opp mot en bestemt type praksis til et bestemt tidspunkt i utdanningsprosessen, men i større grad knyttet opp mot en pedagogisk tenkning: Vi mener det er vesentlig at kunnskap og forståelse først etableres (praksis periode en) så skal den praktiseres og anvendes (praksisperiode to) for så kunne kritisk vurdere, evaluere og utvikle ny/egen kunnskap (praksisperiode 3).

Arbeidsgruppen vil peke på viktigheten av at praksisfeltet i samarbeid med utdanningsinstitusjonene formulerer læringsutbyttebeskrivelser basert på det som særpreger denne praksisplassen som læringsarena. Disse kommer i tillegg til de læringsutbyttebeskrivelser utdanningene utvikler basert på den teoretiske undervisningen som er aktuell for denne praksisperioden. På denne bakgrunnen har arbeidsgruppen i sitt forslag til læringsutbyttebeskrivelser lagt vekt på progresjonen i praksisstudiene frem for fagspesifikke, konkrete læringsutbytter.

1. praksis: introduksjon til helse- og omsorgstjenester (dannelse, identitet og rolleforståelse)

I denne praksisperioden vil de overordnede målene være å starte prosessen for at studenten skal skape seg sin profesjonsidentitet. Målsettingen er å introdusere studenten til en hjelperrolle hvor kunnskap om velferdssamfunnet, kommunikasjon, etikk vil være sentrale mål. Arbeidsgruppen mener at denne praksisperioden bør ha en viss varighet og anbefaler et sted mellom 8 og 10 uker.

Forslag til læringsutbyttebeskrivelser:

Kunnskap

Har kunnskap om organisering av den kommunale helse - og omsorgstjenesten

Har kunnskap om praksisplassens arbeidsmetoder og rutiner

Ferdigheter

Kan reflektere over aktuelle etiske problemstillinger i helse - og sosialfaglig praksis

Kan reflektere over egen væremåte i møte med brukere av pleie- og omsorgstjenesten

Kan reflektere over brukeres rettigheter og ivaretagelse av disse

Generell kompetanse

Har innsikt i hvordan funksjonsnedsettelse kan skape funksjonshemming

Kan identifisere og reflektere over etiske problemstillinger i praktisk yrkesutøvelse

2. praksis: Utøvelse (anvender kunnskapen). Fokus i denne praksisperioden vil være å anvende vernepleiefaglig kompetanse (helsefaglig, pedagogisk og sosialfaglig) i direkte brukerrettet

arbeid. Her vil det da være spesielt viktig å ha en vernepleier som veileder. Arbeidsgruppen anbefaler en varighet på denne praksisperioden på 10 til 12 uker.

Forslag til læringsutbyttebeskrivelser:

Kunnskap:

Har kunnskap om systematikken i den vernepleiefaglige arbeidsmodellen

Ferdigheter:

Anvende arbeidsmodellen i brukerrettet arbeid.

Kommunikasjon/relasjon

Generell kompetanse:

Ivareta brukerens rettigheter

3. praksis: Fordypning (innovasjon og utvikling)

Den siste praksisperioden kan knyttes til bacheloroppgaven eller være en prosjektpraksis. I sistnevnte tilfelle arbeider studentene med en problemstilling basert på et behov skissert i samarbeid med praksisstedet. Målsetningen er å styrke studentens ferdigheter i endring og fagutvikling basert på praksisnære problemstillinger. Praksisperioden kan gjennomføres på ulike måter, enten knyttet til etablerte utviklingsprosjekter, konkrete bestillinger fra praksisfeltet eller i forskningsprosjekter i samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet. Dette i henhold til Meld. St. 13 som fremhever behov for mer samordnet forskningsinnsats i nært samarbeid med yrkesfeltene på tvers av studieprogrammer og utdanningsinstitusjoner som ledd i arbeidet med å utvikle mer robuste fag- og forskningsmiljøer.

Muligheten for en praksisperiode uten tilknytning til bacheloroppgaven eller et prosjekt er også til stede, men forutsetter et spesifikt fokus på fagutvikling. Arbeidet dokumenteres gjennom bacheloroppgaven, prosjektrapport eller en praksisrapport. Det kan også være muligheter for tverrprofesjonelle bacheloroppgaver/prosjektrapporter. I forbindelse med denne praksisperioden er mulighetene til stede for å tilby undervisning på skolen i vitenskapsteori, forskningsmetode og prosjektledelse. Målsettingen med denne type undervisning er å forberede studentene til å

gjennomføre bacheloroppgaven/prosjektet i nært samarbeid med praksisfeltet. Innholdet i emnet kan eksempelvis være gjennomføring og design av egen bacheloroppgave/prosjekt med tema som fagutvikling, aksjonsforskning, brukerundersøkelser og evalueringsforskning. Varighet 10 til 12 uker.

Forslag til læringsutbyttebeskrivelser:

Kunnskap:

Ha kunnskap om vitenskapsteori og vitenskapelige metoder

Ha bred kunnskap om sentrale temaer, teorier, verktøy og metoder innen det vernepleiefaglige arbeidsområdet

Ferdigheter:

Kan finne, vurdere og henvise til fagstoff som belyser en valgt problemstilling

Kan reflektere over forholdet mellom teori og praktisk utøvelse av vernepleieryrket

Generell kompetanse:

Kan formidle forståelse for og utvikle vernepleiefaglig arbeid.

Forslag til virkemidler/tiltak, beskrivelser og begrunnelse.

Arbeidsgruppen mener at praksisstudier må prioriteres, det må tilføres ressurser og praksis må oppjusteres i verdi. Arbeidsgruppen mener at vernepleierkompetansen må tydeliggjøres, og at studentene gjennom undervisning tidlig får bevissthet om dette. Synliggjøringen av vernepleiernes kompetanse for praksisfeltet blir utdanningsinstitusjonenes ansvar, og dette må formidles til praksisstedene før studentene kommer. Arbeidsgruppens forslag til tiltak som kan bidra til å heve kvaliteten og sikre relevansen i de eksterne praksisstudiene kan deles inn i følgende områder:

Organisering av praksis.

Arbeidsgruppen foreslår at kommunene utpeker praksiskoordinatorer ute i tjenestene, som kan samordne praksis. Med praksiskoordinator mener vi en person som kan fungere som et bindeledd mellom praksisstedet og utdanningsinstitusjonene. Landet vårt er langstrakt og mangfoldig. Her er små og store kommuner som organiserer sine tjenester på helse – og sosialfeltet svært ulikt

avhengig av lokale variasjoner. Arbeidsgruppen mener det er særst viktig at praksiskoordinatorerne er personer som har god kjennskap til sitt tjenesteområde.

Det må opprettes praksisavtaler/samarbeidsavtaler mellom utdanningsinstitusjonene og praksis som ikke bare omhandler antall studenter og steder, men også inneholder en kvalitativ vurdering av praksisplassene. En god praksisplass ser på det å ta imot studenter som positiv læring for hele organisasjonen. Kvalitetssikring av praksisstedene må ta utgangspunkt i blant annet hvilket faglig nivå for eksempel knyttet til kunnskapsbaserte tjenester stedet innehar og i hvilken grad de kan tilby veiledere med godkjent veiledningskompetanse. (Jfr. begrepsavklaringer). Det er ikke alltid nødvendig at hver student har sin godt kvalifiserte veileder. En modell som kan være vel så god i utviklingen av studentenes kompetanse er tospann modellen. Brit Bårdsen Drange(2013) beskriver tospann som en veiledningsmodell der studentene i tospann «arbeider sammen» og veileder hverandre. Samtidig inngår de i et praksisfellesskap med pleierne ved arbeidsstedet, de deler på en veileder og har regelmessig kontakt med lærer fra høgskolen. Dette mener arbeidsgruppa gir fordeler gjennom at man kan utnytte kompetansen til praksisveiledere bedre, samt at studentene kan utveksle erfaringer som styrker læringsprosessen.

Arbeidsgruppen foreslår at praksisstedene utvikler et eget læringsdokument som beskriver hva de kan tilby studentene. Dette samkjøres med studentenes eget læringsdokument. Arbeidsgruppen mener det er viktig med kontinuitet i kontakt og samarbeid. En måte å få dette til på kan være at samme skolekontakt fra utdanningsinstitusjonene har kontakt med samme praksissted over tid. Representantene fra praksisfeltet understreker betydningen av å være godt kjent med kontaktpersonen fra skolen. Gjensidig kjennskap fører til bedre samhandling, og gjør det lettere å ta kontakt med hverandre. Dette er spesielt viktig i forhold til skikkethetsvurdering av studentene.

Kompetanseheving av praksisveiledere

God veiledning forutsetter gode praksisveiledere. Derfor mener arbeidsgruppa at utdanningsinstitusjonene må tilby veilederutdanning i studentveiledning. For å få til dette i praksis bør praksisveiledere bli kjøpt fri. Praksismidlene kan kanskje benyttes for å sørge for at praksisveiledere deltar veilederutdanningen. Arbeidsgruppen mener at både praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene med fordel kan bli mer bevisst på dele sin kompetanse. For eksempel

gjennom gjensidige invitasjoner til fagdager/seminarer og andre kompetansehevende tiltak som enten utdanningsinstitusjonene eller praksisfeltet initierer.

Revitalisering av praksismidlene:

I forhold til praksismidler som skal benyttes til kompetansefremmende tiltak, så mener arbeidsgruppen at de bør brukes mer konstruktivt og utnyttes bedre enn vi mener det gjøres i dag. Eksempler kan være:

- Arrangere og invitere til fagdager. De kan være direkte knyttet opp mot praksis, for eksempel i et forpraksisseminar. Eller det kan være andre fagtemaer som er relevante.
- Nettverk for praksisveiledere. Arbeidsgruppa mener det er viktig at praksisveiledere kan ha planlagte møtepunkter, slik at de kan dele erfaringer og diskutere utfordringer som oppstår i veilederrollen.
- Hospitering. Arbeidsgruppa mener at hospitering kan være nyttig. Undervisningspersonell skal kunne hospitere i praksisfeltet, og praksisfeltet bør kunne få mulighet til delta på forelesninger og undervise i relevante tema på utdanningsinstitusjonene.
- Frikjøping av praksisveiledere. Dette mener arbeidsgruppa kan være med på å bidra til at forutsetningene for deltakelse øker.

Arbeidsgruppen mener det må jobbes med ordninger i forhold til kompensasjon for veiledere som tar imot studenter. Det bør være mer lik praksis enn det er i dag, og det bør være uavhengig av hva slags type utdanning studentene kommer fra. Forskjellene, slik de er i dag, gir ulike muligheter for å få gode praksisplasser og kompetente veiledere.

Litteratur:

Terum, L.I. & Nesje, K. (2014) Praksisrelevans og kompetansebehov. *Vurderinger av BSV-utdanningene*. Høgskolen i Oslo og Akershus.

Kunnskapsdepartementet. (2014). *Meld. St. 7 (2014–2015). Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024*

Kunnskapsdepartementet. (2012). *Meld. St. 13 (2011–2012). Utdanning for velferd*.

Brit Bårdsen Drange(2013)

https://www.idunn.no/uniped/2013/03/utproeving_av_tospann_som_veiledningsmodell

Bergen 04.09.2015

Sølvi Linde

Sekretær for arbeidsgruppen vernepleiere